

Physical Development Planning

Winter (2026) Vol. 10(4). (series40):59-72

DOI: [10.30473/psp.2026.77059.2796](https://doi.org/10.30473/psp.2026.77059.2796)

E-ISSN: 2645-548X

P-ISSN: 2645-5471

Analysis of the role of environmental quality in promoting the vitality of urban spaces (Case study: Ilam city)

Yadollah Hosseini ¹, Hojat Sheikhi ²

1. M.S. Student of urban planning, Ilam University, Ilam, Iran.

2. Associate Professor of Department of Architecture and Urban Planning, Ilam University, Ilam, Iran.

*Correspondence

Hojat Sheikhi

E-mail:

h.shaykhi@ilam.ac.ir

Received: 02/Jan/2026

Accepted: 27/Feb/2026

How to cite

Hosseini, Y; Sheikhi, H. (2026). Analysis of the role of environmental quality in promoting the vitality of urban spaces (Case study: Ilam city). *Physical Development Planning*, 10 (4), 40, 59-72. (DOI: [10.30473/psp.2026.77059.2796](https://doi.org/10.30473/psp.2026.77059.2796))

ABSTRACT

In most Iranian cities, the existence of issues such as: ethnic segregation, neighborhood deterioration and decline, increased traffic, social and economic anomalies, inequality in access to opportunities and resources, and many other issues have exacerbated the identity crisis in cities and have confronted urban social life with serious challenges. Because environmental quality is directly related to people's thoughts and feelings about environmental, social, and economic conditions, as well as the level of individual satisfaction. Therefore, it is necessary to have perspectives that can study the phenomenon of the decline of urban social life and the issues and problems related to it in a comprehensive and comprehensive manner. One of these approaches to solving problems in urban spaces is the category of "vitality". For this purpose, the present study was used to analyze the role of the quality of urban spaces in Ilam in promoting vitality. This research is applied in terms of purpose, descriptive-analytical in nature and method. SPSS and structural equation technique in Smart PLS software were used to analyze data and information. The results showed that in the urban furniture index, beauty in the form and pattern of furniture design (with a coefficient of 0.970), in the index related to residential and commercial buildings, building facades in accordance with local culture (with a coefficient of 0.884), and in the index related to roads and sidewalks, road lighting factors (with a coefficient of 0.777) were selected as the most effective factors in the vitality of urban spaces in Ilam.

KEYWORDS

Urban Space, Environmental Quality, Urban Vitality, Ilam.

برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

سال دهم، شماره چهارم، پیاپی چهلم، زمستان ۱۴۰۴ (۵۹-۷۲)

DOI: [10.30473/psp.2026.77059.2796](https://doi.org/10.30473/psp.2026.77059.2796)

«مقاله پژوهشی»

تحلیل نقش کیفیت محیط در ارتقاء سرزندگی فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر ایلام)

بدالله حسینی^۱، حجت شیخی^۲

چکیده

در اغلب شهرهای ایران وجود مسائلی از جمله: جدایی‌گزینی قومی، فرسودگی و زوال محلات، افزایش ترافیک، ناهنجاری‌های اجتماعی و اقتصادی، نابرابری در دسترسی به فرصت‌ها و منابع باعث تشدید بحران هویت در شهرها شده و حیات اجتماعی شهری را با چالش‌هایی جدی مواجه ساخته است. زیرا کیفیت محیط به طور مستقیم با افکار و احساسات مردم در مورد شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و همچنین سطح رضایت‌مندی افراد مرتبط است. از این رو، وجود دیدگاه‌هایی که بتواند پدیده تنزل حیات اجتماعی شهر و مسائل و مشکلات مرتبط با آن را در شکلی جامع و فراگیر مورد مطالعه قرار دهد، ضروری است. یکی از این رویکردها جهت حل مشکلات در فضاهای شهری، مقوله "سرزندگی" است. برای این منظور پژوهش حاضر با هدف تحلیل نقش کیفیت فضاهای شهری ایلام در ارتقاء سرزندگی استفاده شده است. این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی، از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از SPSS و تکنیک معادلات ساختاری در نرم-افزار Smart PLS استفاده شد. نتایج نشان داد که در شاخص مبلمان شهری، زیبایی در فرم و الگوی طراحی مبلمان (با ضریب ۰/۹۷۰)، در شاخص مربوط به بدنه مسکونی و تجاری، ناسازی ساختمان‌ها متناسب با فرهنگ محلی (با ضریب ۰/۸۸۴)، همچنین در شاخص مربوط به معابر و پیاده‌روها، عوامل روشنایی معابر (با ضریب ۰/۷۷۷)، به عنوان مؤثرترین عوامل در سرزندگی فضاهای شهری ایلام انتخاب شده‌اند.

واژه‌های کلیدی

فضای شهری، کیفیت محیط، سرزندگی شهری، ایلام.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

۲. دانشیار گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

نویسنده مسئول: حجت شیخی
رایانامه: h.shaykhi@ilam.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۸

استناد به این مقاله:

حسینی، عبدالله؛ شیخی، حجت (۱۴۰۴). تحلیل نقش کیفیت محیط در ارتقاء سرزندگی فضاهای شهری (مورد مطالعه: شهر ایلام). *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۱۰ (۴)، ۴۰-۵۹.

DOI:

[10.30473/psp.2026.77059.2796](https://doi.org/10.30473/psp.2026.77059.2796)

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۳. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://psp.journals.pnu.ac.ir>

مقدمه

فرهنگ و تعاملات اجتماعی مردم و به ادراک آن‌ها وابسته است و دیگری به فضاهای شهری و معماری و شهرسازی مربوط می‌شود (قره‌بگلو، ۱۳۹۵: ۱۰۶). از آنجایی که مردم هر منطقه خصوصیات متفاوت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و مذهبی دارند، در نتیجه ادراک شهروندان از فضا توأم با ریشه‌های فرهنگی و عرف جامعه، زمینه‌ساز شکل‌گیری چارچوب عملی فرد در استفاده از فضا و بروز رفتارهای اجتماعی در محیط است. بنابراین باید کیفیات ادراک مکان با تکیه بر فضای وجودی عمومی و خصوصیات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تاریخی مخاطبین مورد توجه قرار گیرد (کریمی‌یزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵). امروزه با توجه به ساختار جدید شهرها و توجه کمتر به انسان در طراحی شهری، انبوهی از فضاهای سرد و بی‌روح در شهرها شکل گرفته که کمترین معنا، مفهوم و زیبایی عملکردی خاصی را القاء می‌کنند و در نتیجه باعث بروز نابسامانی‌های لجام گسیخته، بی‌هویتی و خلق فضاهای بی‌کیفیت در شهرها شده است (طیبیان و موسوی، ۱۳۹۵: ۲۵۱). لذا رفاه عمومی بصری، کاهش ناهمگونی بصری و ساماندهی گرافیک شهری و مصون ماندن افراد اجتماع از مضرات روانی ناشی از اغتشاشات بصری در محیط زندگی، یکی از مهم‌ترین عوامل سازنده کیفیت مطلوب فضای شهری است (رئیس‌فناوتی، ۱۴۰۲: ۱۶۹). در نتیجه گرایش شهروندان به فضاهای شهری درگرو کیفیت فضای شهری، تعامل و ارتباطات اجتماعی-روانی ناشی از تأثیرات زیباشناختی است. بنابراین زیباسازی شهری به عنوان یک راهبرد برای ارتقای فضاهای شهری و افزایش سرزندگی شهری شناخته می‌شود که در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری جذاب و زیبا، می‌بایستی به ارتقاء سطح کیفی سیما و منظر آن در ابعاد فیزیکی و انسانی توجه شود (طیبیان و موسوی، ۱۳۹۵: ۲۵۱؛ موسوی و کلانتری، ۱۴۰۳: ۵۴۵). لذا می‌توان گفت که تحلیل سرزندگی شهری ابزار مهمی برای سنجش جذابیت و انسجام توسعه شهری است که برای آگاهی از وضعیت شهری، حکمرانی خوب و طراحی

همزمان با افزایش جمعیت، رشد شهرنشینی و سلطه نوگرایی بر شهرها، معضلات و چالش‌های متعددی در حوزه‌های مختلف در فضاهای شهری شکل گرفته است. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها، تنزل و کاهش کیفیت زندگی شهری در بسیاری از کشورها است (Liu et al, 2020). وجود مسائلی از جمله: جدایی‌گزینی قومی، تکنیک کاربری‌ها، جدایی محل کار از سکونت، فرسودگی و زوال محلات، افزایش ترافیک، ناهنجاری‌های اجتماعی و اقتصادی، نابرابری در دسترسی به فرصت‌ها و منابع (Zhang et al, 2021)، باعث تشدید بحران هویت در شهرها شده و حیات اجتماعی شهری را با چالش‌هایی جدی مواجه کرده است. زیرا کیفیت محیط به طور مستقیم با افکار و احساسات مردم در مورد شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و همچنین سطح رضایت‌مندی افراد ارتباط دارد (Jiang et al, 2023). در نتیجه تأمین نشاط شهری به یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری، در بسیاری از کشورها تبدیل شده است (Pan et al, 2022). از این‌رو، وجود دیدگاه‌هایی که بتواند پدیده تنزل حیات اجتماعی شهر و مسائل و مشکلات مرتبط با آن را در شکلی جامع و فراگیر مورد مطالعه قرار دهد، ضروری است. یکی از این رهیافت‌ها جهت حل مشکلات در فضاهای شهری، مقوله "سرزندگی" است (Paul & Sen, 2018). سرزندگی در زبان فارسی به معنی نشاط است، اما در ادبیات تخصصی، سرزندگی دارای مفهومی چندوجهی بوده و ابعاد مختلف کالبدی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و زیست‌محیطی را شامل می‌شود (شاهپوندی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۸). به عبارت دیگر، سرزندگی شهری استفاده از قابلیت مکان برای تأمین تنوعی از فضاها و فعالیت‌ها در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با هدف تنوع تعاملات اجتماعی است، به گونه‌ای که امنیت، برابری، آسایش و آرامش را برای همه فراهم نموده و در نهایت منجر به ایجاد فضایی زیست‌پذیر گردد (شاهرخی‌فر و همکاران، ۱۴۰۱: ۸۲). سرزندگی دارای دو رویه است که با هم ارتباط متقابل دارند. یک رویه آن به بینش و

می‌نماید که از نیازها و کارکردهای اجتماعی زندگی انسان پشتیبانی می‌کند. به زعم وی، سرزندگی شهری، فرم شهری خوب، عملکرد شهری کامل و فعالیت‌های شهری غنی ارتباط نزدیکی با هم دارند (Lu et al, 2019). گل^۲ سرزندگی فضاهای شهری را نه از جمعیت ساکنان یا استفاده کنندگان، بلکه از روی لذت بردن از زندگی شهری مورد مطالعه قرار داده است (Xia et al, 2022). ماس^۳ سه مؤلفه برای سرزندگی شهری تعریف کرده است: حضور مستمر مردم در خیابان‌ها و فضاهای عمومی، فعالیت‌ها و فرصت‌های ناشی از آن‌ها و محیطی که این فعالیت‌ها در آن رخ می‌دهد (Shi et al, 2019). مونتگومری^۴ براساس دیدگاه جیکوبز، زندگی پایدار خیابانی را که شامل جریان‌های پیاده در خیابان و حضور فعالیت‌های تجاری در مقیاس کوچک است را ترویج نمود. وی سرزندگی شهری را به عنوان جریان‌های پیاده در طول یک روز، تعداد رویدادها و جشن‌های فرهنگی در طول سال، وجود زندگی فعال خیابانی و میزان احساس سرزندگی یک مکان به طور کلی تعریف می‌کند (Yue & Zhu, 2019). این نظریه‌های مهم، پایه‌های نظری غنی را برای مطالعه سرزندگی شهری بنا نهاده‌اند. اگرچه مزایای سرزندگی شناخته شده و تحقیقات گسترده‌ای در مورد سرزندگی شهری انجام شده است، اما درک معنای غنی سرزندگی شهری در یک تعریف خاص دشوار است. علی‌رغم عدم اجماع در مورد تعاریف، تحقیقات تجربی زیادی در خصوص تجزیه و تحلیل سرزندگی شهری به شرح زیر انجام شده است.

نقوی و سلاجقه (۱۴۰۳)، تأثیر مدیریت شهری بر زیباسازی و سرزندگی شهری را در شهر بافت تحلیل کرده‌اند. هدف پژوهش مذکور بیان ضرورت شناخت شاخص‌های زیباسازی شهرستان بافت و شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر ظرفیت آن و وضعیت سرزندگی شهری بوده است. نتایج حاکی است که کیفیت مدیریت شهری تا حد زیادی به بهبود شکل شهری در محدوده مورد مطالعه از طریق فرآیند طراحی شهری کمک کرده است. درک عمیق شهردار از طراحی شهری و توانایی دفاع از

برنامه‌ریزی شهری اهمیت زیادی دارد (Zhang et al, 2021).

شهر ایلام به دلیل ویژگی‌های جغرافیایی، وجود اسکان غیررسمی، وجود بافت‌های فرسوده و فشرده، تراکم جمعیتی بالا در برخی از مناطق، مهاجرت‌های روستا-شهری، با تنزل کیفیت محیط شهری و عدم نشاط و سرزندگی برای ساکنان مواجه است. این در حالی است که شهر ایلام با پیشینه تاریخی کهن در مرزهای غربی و همچنین قرارگیری در مسیر زیارتی عتبات کشور عراق، باید به‌منظور ارتقاء کیفیت محیطی، زیباسازی و طراحی شهری زنده و پویا در اولویت قرار دهد. این امر علاوه بر ایجاد تمایز و ارتقاء جایگاه شهر ایلام، باعث ایجاد تصویر ذهنی مثبت و احساس رضایت‌مندی شهروندان در شهر ایلام شده و سرزندگی را برای ساکنین به همراه خواهد داشت. در این راستا، هدف پژوهش حاضر تحلیل نقش کیفیت محیط در ارتقاء سرزندگی فضاهای شهری در شهر ایلام است.

از دهه ۱۹۵۰، تئوری‌های شهری همچون تنوع جیکوبز، فضا و مکان نوربرگ شولتز و نظریه ارتباطات عمومی یان گل، به فضاهای عمومی شهری مردم محور، متنوع و سرزنده پرداختند و پایه‌های غنی را برای سرزندگی شهری معاصر ایجاد نمودند. آن‌ها بر اهمیت تنوع عملکردی در زندگی شهری تأکید کردند. یان گل و جیکوبز معتقدند که سرزندگی شهری از مردم و فعالیت‌های آن‌ها در یک فضا نشأت می‌گیرد (Lu et al, 2019). در دهه‌های گذشته، محققان برنامه‌ریزان شهری و مسئولان به سرزندگی شهری توجه زیادی داشته‌اند. برای مثال، جین جیکوبز، سرزندگی شهری را حضور یک زندگی فعال خیابانی توسط تمرکز تعدادی از عابریین پیاده توصیف نمود و بیان داشت که فضاهای عملکردی متراکم به خوبی سازماندهی شده می‌توانند تعاملات و فعالیت‌های کافی برای سرزندگی ایجاد نمایند (Xia et al, 2022).

لینچ^۱ سرزندگی شهری را به عنوان شاخص اولیه برای ارزیابی کیفیت فرم شهری در نظر می‌گیرد. او سرزندگی را به عنوان یک بعد فرم شهری تعریف

². Gehl

³. Maas

⁴. Montgomery

¹. Lynch

تیبین کرده‌اند. نتایج حاکی از این است که مؤلفه‌های محیطی، اجتماعی- فرهنگی و قرارگاه رفتاری با در نظر گرفتن ارتباط متقابل، در حدود ۴۷/۴ درصد از واریانس سرزندگی شهری را در خیابان معالی‌آباد شیراز تبیین کرده‌اند. قربانی و صفری (۱۳۹۹)، تأثیر مبلمان شهری بر سرزندگی شهروندان بندر انزلی را بررسی نموده‌اند، نتایج پژوهش نشان‌دهنده این است که رابطه‌ای مستقیم بین مؤلفه‌های سرزندگی و جانمایی مبلمان شهری وجود دارد. با توجه به نقش و اهمیت مبلمان در زیباسازی و منظر شهری و دید رو به دریا و فعالیت‌های بندری بایستی (۱) جانمایی و چیدمان مناسب مبلمان فضایی انجام گیرد؛ (۲) توجه به امنیت و رفاه و اقامت حس آرامش به شهروندان با استفاده از مبلمان مناسب؛ (۳) تنوع و خلاقیت در کاربری‌ها؛ (۴) تناسب میان مبلمان فضایی با هویت شهری جهت ایجاد حس تعلق در شهروندان. طیبیان و موسوی (۱۳۹۵)، نقش زیباسازی و ارتقاء کیفیت محیط بر سرزندگی شهری در باغشهر مراغه را بررسی کرده‌اند. طبق یافته‌های پژوهش، سرزندگی را می‌توان به دو سطح کلان و خرد تقسیم‌بندی کرد: سطح کلان شامل مؤلفه‌های فضایی، فرهنگی، اقتصادی، زیبایی و اجتماعی، سطح خرد شامل مؤلفه‌های آسایش بصری، فضایی و مؤلفه غیرکالبدی (فعالیتی) است که زیر مجموعه این عوامل نیز مطرح شده‌اند، به عنوان مثال مؤلفه زیبایی در برگیرنده شاخص هنر شهری و حظ بصری بوده و خود شامل زیر مجموعه‌های رضایت‌مندی، جذابیت و نشاط است. کیم^۱ (۲۰۲۵)، در مقاله‌ای به بررسی تکامل اندازه‌گیری سرزندگی شهری با تأکید بر تأثیر داده‌های بزرگ و فناوری‌های اینترنت اشیا پرداخته‌اند. مطالعه سرزندگی شهری به طور سنتی از طریق مشاهدات و بررسی‌های مستقیم ارزیابی می‌شود. به طوریکه ظهور فناوری‌ها جدید امکان جمع‌آوری حجم وسیعی از داده‌های شهری را فراهم می‌کند. این رویکرد تصویری پویاتر و جامع‌تر از سرزندگی شهری ارائه می‌دهد که توسط ابزارهای تحلیلی پیشرفته‌ای مانند یادگیری ماشین تسهیل می‌شود که می‌تواند مجموعه داده‌های پیچیده را برای ارائه

سیاست‌های طراحی شهری خوب، همراه با ظرفیت تعامل با مسئولان و اعضای جامعه، در فرآیند زیباسازی شهری بسیار مهم بوده است. رئیسی‌قنوتی و همکاران (۱۴۰۲)، نقش مبلمان شهری در ارتقاء کیفیت محیط شهری بندرعباس را بررسی کرده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که مبلمان شهری بندرعباس از نظر تناسب و زیبایی، توزیع مطلوب و رضایت شهروندان در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. بررسی فرضیه‌های پژوهش نشان داد که مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن یعنی زیباسازی محیط، ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی و افزایش سرزندگی محیط شهری تأثیر مثبت و معناداری دارد. سلیمانی لامیانی و همکاران (۱۴۰۲)، تحلیل فضایی سرزندگی شهری در سطح محله‌های شهر تهران را انجام داده‌اند. نقشه تلفیق شده سرزندگی نشان داد که بخش‌های مرکزی و شمال غربی شهر تهران وضعیت مناسبی از نظر سرزندگی شهری دارند، اما در مقابل بخش‌های جنوبی و جنوب شرقی شهر، در وضعیت نامناسبی از نظر سرزندگی شهری قرار دارند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که با فاصله گرفتن از بخش مرکزی شهر به تدریج از میزان سرزندگی کاسته می‌شود. امیدوار و همکاران (۱۴۰۲)، سرزندگی شهری در حوزه ۶ شهرداری شیراز را براساس نظریه جیکوبز مطالعه کرده است. تجزیه و تحلیل سرزندگی شهری در قالب یک رویکرد سیستمی اجازه تفسیر فضایی محدوده مورد بررسی را می‌دهد. نتایج در قالب ۴ گروه (سرزندگی بالا، سرزندگی متوسط، سرزندگی کم و فاقد سرزندگی) با استفاده از روش گروه‌بندی و الگوریتم k-means تعیین گردید. مقادیر بالاتر این شاخص مربوط سرزندگی بخش‌هایی است که به احتمال زیاد زندگی پر جنب و جوش خیابانی را در خود جای داده‌اند. نتایج نشان داد که سهم معناداری از قلمرو حوزه ۶ شهرداری شیراز دارای سرزندگی کم و یا فاقد سرزندگی هستند. بالاترین میزان سرزندگی پیرامون خیابان معالی‌آباد و محله قدیم قصرالدشت به چشم می‌خورد. امیدوار و همکاران (۱۴۰۲)، ارتباط بین مؤلفه‌های سازنده کیفیت فضای شهری و سرزندگی با استفاده از الگوی مدل‌سازی معادلات ساختاری در معالی‌آباد شیراز

^۱. Kim

خارجی را پیشنهاد داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که شهرهای شانگهای، نانجینگ، سوژو و هانگژو بالاترین سطح سرزندگی را دارند، اما از نظر محیط‌زیست ضعیف هستند. همچنین تفاوت‌های منطقه‌ای در پیوندهای خارجی و سرزندگی جمعیت قابل توجه است و این دو بعد برای بسیاری از شهرها نقاط ضعفی ایجاد می‌کند. تفاوت‌های بین منطقه‌ای مرتبط با نشاط اجتماعی اندک هستند. همچنین سرزندگی نه تنها از درون سیستم شهری نشأت می‌گیرد، بلکه تا حد زیادی به محیط بیرونی بستگی دارد. ژانگ و همکاران (۲۰۲۱)، تاثیر منظر شهری بر سرزندگی شهری در سطح بلوک خیابان در ۱۵ کلانشهر در چین را تحلیل کرده‌اند. نتایج حاکی از آن است که الگوی طرح شهر بیشترین تاثیر را در تحریک سرزندگی دارد و پس از آن کاربری زمین و الگوهای فرم ساختمان بیشترین تاثیر را دارند. علاوه بر این، حمل و نقل راحت، فرم بلوک فشرده، ساختمان‌های متنوع، کاربری مخلوط و ساختمان‌های مرتفع از ویژگی‌های اصلی بلوک‌های پرجنب‌وجوش هستند.

داده‌ها و روش کار

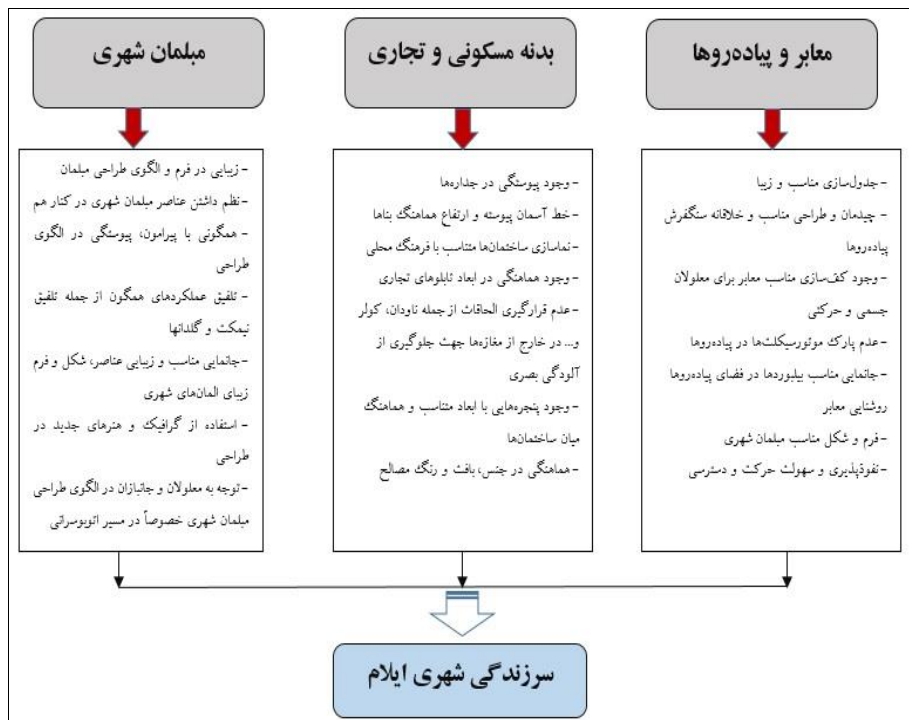
این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است. روش گردآوری اطلاعات اسنادی (کتابخانه‌ای) و میدانی (پرسشنامه) است. جامعه آماری پژوهش شامل جمعیت ۱۹۴۰۳۰ نفری شهر ایلام (مطابق با سرشماری سال ۱۳۹۵) است که از طریق فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر از بین ساکنان مناطق شهر ایلام، کارشناسان، متخصصان معماری، شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری و جامعه‌شناسی در محدوده مورد مطالعه به عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند. در راستای تحلیل نقش کیفیت محیط در ارتقاء سرزندگی فضاهای شهری در شهر ایلام از ۲۴ گویه در قالب ۳ شاخص شامل (میلان شهری، بدنه مسکونی و تجاری، معابر و پیاده‌روها) استفاده و با استفاده از مقیاس پنج‌گزینه‌ای طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم)، اندازه‌گیری شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از SPSS و تکنیک معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart PLS استفاده شد.

پیشنهادات و تصمیم‌گیری بهتر برای برنامه‌ریزی شهری فراهم کند. این مقاله در مورد زیربنای نظری سرزندگی شهری، پیشرفت‌های فناوریانه، چالش‌ها و جهت‌گیری‌های آینده در مطالعات شهری بحث می‌کند. بنابراین نیاز به یک رویکرد میان رشته‌ای برای استفاده کامل از پتانسیل فناوری‌های نوظهور در توسعه شهرهای زیست‌پذیر، پایدار و پاسخگو را برجسته می‌کند. شی^۱ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان "روش اندازه‌گیری و مکانیسم تاثیرگذار بر سرزندگی ناحیه شهری در شانگهای بر روی داده‌های چند منبعی" به این نتیجه رسیدند که توزیع فضایی سرزندگی اقتصادی و نشاط اجتماعی در شانگهای دارای ویژگی تمرکز به بیرون از مرکز شهر است. همچنین نتایج نشان داده است که لکه‌های داغ انواع فعالیت‌های اجتماعی مربوط به سطوح مختلف، در شهر شانگهای با هم متفاوت هستند. گومز وارو^۲ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی باهدف عملیاتی‌سازی معاصر سرزندگی شهری، با استفاده از ۲۲ شاخص محیطی و اجتماعی، سرزندگی را در بافت شهری یکی از مناطق حاشیه‌ای بارسلونا مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد زمانی که تراکم جمعیت با ویژگی‌های فیزیکی شهر ترکیب شوند، سرزندگی شهری و فعالیت‌های متنوع انسانی رواج پیدا می‌کند. همچنین آن‌ها به این نتیجه رسیدند که سرزندگی شهری را می‌توان در طیف گسترده‌ای از فضاهای شهری مانند نواحی فشرده شهری و یا حتی در مجتمع‌های مسکونی متراکم پیدا نمود. لی‌یو^۳ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهش خود معتقدند که سرزندگی شهری نیروی محرکه توسعه پایدار شهری است و بر رفاه ساکنان آن تاثیر می‌گذارد. برای درک و ارزیابی بهتر آن، سرزندگی شهری را از منظر ارگانیک شهری تعریف کرده‌اند. برای این منظور یک سیستم شاخص ارزیابی شامل ابعاد جمعیت، اقتصاد، جامعه، دولت و محیط زیست طراحی کرده و چارچوب مفهومی «مثلث حیاتی» شامل سه جنبه رشد، تنوع و تحرک و یک سیستم شاخص ارزیابی شامل شش بعد جمعیت، اقتصاد، جامعه، دولت، محیط زیست و پیوندهای

1. Shi

2. Gomez-Varo

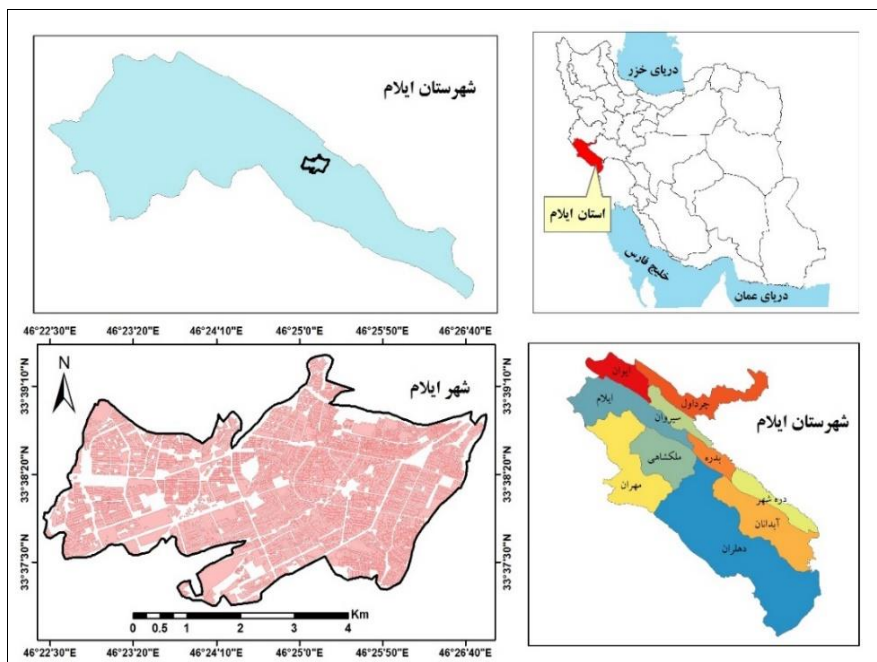
3. Liu

شکل ۱- شاخص‌ها و گویه‌های مرتبط با تأثیر کیفیت محیط بر سرزندگی شهر ایلام

جبال زاگرس واقع شده است. شهر ایلام براساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۵ دارای ۱۹۴۰۳۰ نفر جمعیت بوده است (شیخی، ۱۳۹۷: ۱۳۱). این شهر از نظر تقسیمات کالبدی شامل ۱۴ ناحیه و ۴ منطقه شهری است (مطالعات بازننگری طرح جامع، ۱۳۹۲).

شهر ایلام مرکز استان ایلام از نظر عرض جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی واقع شده است و از نظر موقعیت جغرافیایی در غرب و جنوب غرب کشور قرار دارد. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۳۶۳ متر است. این شهر در دره‌ای کوهستانی و در دامنه جنوبی کبیر کوه از سلسه

شکل ۲- محدوده مورد مطالعه

شرح و تفسیر نتایج

جهت تأیید پایایی و سنجش سازگاری درونی پرسشنامه، سطح معناداری آلفای کرونباخ باید مقداری بیشتر از ۰/۷ داشته باشد. به این ترتیب که با افزایش میزان سازگاری درونی پرسشنامه، ضریب آلفا نیز افزایش می‌یابد (حیب-پور و صفری، ۱۴۰۲: ۱۳۵). جدول ۱، مقدار محاسبه شده ضریب آلفای کرونباخ را برای متغیرهای پژوهش به تفکیک نشان می‌دهد. چنانکه مشاهده می‌شود ضریب

آلفای کرونباخ محاسبه شده برای همه عوامل پژوهش در مجموع بیش از ۰/۷ است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه طراحی شده از سازگاری درونی لازم برخوردار است. همچنین برای سنجش روایی پژوهش از آزمون بارتلت استفاده شده است که نتایج به دست آمده حاکی از سطح معناداری ۰/۰۰۰ برای همه متغیرها و در نتیجه روایی مناسب متغیرهای پژوهش مورد تأیید است.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ و آزمون بارتلت برای متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد سوال	آلفای کرونباخ (>۰/۷)	آزمون بارتلت (>۰/۵)	سطح معناداری بارتلت (sig)	طیف پرسشنامه
مبلان شهری	۷	۰/۸۲۴	۰/۶۵۲	۰/۰۰	کاملاً ناراضی (۱)
بدنه مسکونی و تجاری	۷	۰/۹۰۳	۰/۶۳۹	۰/۰۰	تا
معاير و پياده‌روها	۸	۰/۸۷۰	۰/۷۱۷	۰/۰۰	کاملاً راضی (۵)

در این پژوهش شاخص‌های مبلان شهری، بدنه مسکونی و تجاری و همچنین معابر و پیاده‌روها به‌عنوان متغیرهای مستقل و سرزندگی شهری به‌عنوان متغیر وابسته به منظور به دست آوردن معادله رگرسیون شناسایی شدند. نتایج جدول ۲، حاکی از آن است که

متغیرهای مبلان شهری و همچنین متغیر بدنه مسکونی و تجاری به ترتیب با ضریب بتا (β) ۰/۱۶۷ و ۰/۱۶۱ و بیشترین تأثیر را در متغیر وابسته (سرزندگی شهری) داشته‌اند.

جدول ۲- پیش‌بینی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

Coefficients ^a					
Sig.	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد نشده		Model
	Beta (β)	Std. Error	B		
۰/۰۰	۰/۱۶۷	۰/۰۰۲	۰/۱۳۴		مبلان شهری
۰/۰۰	۰/۱۶۱	۰/۰۰۱	۰/۳۷۸		بدنه مسکونی و تجاری
۰/۰۰	۰/۱۲۵	۰/۰۰۲	۰/۵۶۸		معاير و پياده‌روها

a. Dependent Variable

نتایج جدول ۳، مربوط به تحلیل مدل‌ها در روش PLS-SEM گویای این است که ضرایب پایایی ترکیبی مربوط به عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری ایلام، بیشتر از ۰/۷ بوده است. همچنین میانگین واریانس

استخراج شده (AVE)، همه عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری بزرگتر از ۰/۵ بوده است. بنابراین روایی همگرایی مدل اندازه‌گیری، مورد تأیید است.

جدول ۳- ضرایب پایایی ترکیبی و میانگین AVE عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری

میانگین واریانس (AVE > 0.5)	پایایی مرکب (CR > 0.7)	عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری
۰/۶۲۳	۰/۷۹۸	مبلان شهری
۰/۵۶۲	۰/۷۷۷	بدنه مسکونی و تجاری
۰/۵۲۱	۰/۷۱۱	معاير و پياده‌روها

در مدل‌سازی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) ضریب بار عاملی نشان-

دهنده شدت رابطه بین یک شاخص یا گویه مشاهده‌پذیر و سازه پنهان است. چنانچه ضریب بار عاملی بیشتر و یا

مساوی با ۰/۴ باشد، گویای این مطلب است که واریانس خطای اندازه‌گیری سازه مورد بررسی بوده و پایایی سازه بین سازه و شاخص‌های مربوط به آن بیشتر از واریانس مناسب بوده است.

جدول ۴- بار عاملی شاخص‌های مؤثر بر سرزندگی فضاها شهری ایلام

شاخص	گویه	نماد	بار عاملی
میلان شهری	جانمایی مناسب و زیبایی عناصر (شکل و فرم زیبای المان‌های شهری)	A1	۰/۸۲۹
	تلفیق عملکردهای همگون از جمله تلفیق نیمکت و گلدان‌ها	A2	۰/۷۰۲
	همگونی با پیرامون، پیوستگی در الگوی طراحی	A3	۰/۶۱۴
	زیبایی در فرم و الگوی طراحی مبلمان	A4	۰/۹۷۰
	توجه به معلولان و جانبازان در الگوی طراحی مبلمان شهری خصوصاً در مسیر اتوبوسرانی	A5	۰/۴۱۵
	نظم داشتن عناصر مبلمان شهری در کنار هم	A6	۰/۵۶۶
	استفاده از گرافیک و هنرهای جدید در طراحی	A7	۰/۷۲۷
بدنه مسکونی و تجاری	وجود پیوستگی در چداره‌ها	B1	۰/۶۰۶
	خط آسمان پیوسته و ارتفاع هماهنگ بناها	B2	۰/۷۳۳
	هماهنگی در جنس، بافت و رنگ مصالح	B3	۰/۵۶۲
	وجود هماهنگی در ابعاد تابلوهای تجاری	B4	۰/۷۰۸
	عدم قرارگیری الحاقات از جمله نودان، کولر و ... در خارج از مغازه‌ها جهت جلوگیری از آلودگی بصری	B5	۰/۴۸۷
	وجود پنجره‌هایی با ابعاد متناسب و هماهنگ میان ساختمان‌ها	B6	۰/۶۸۲
	نماسازی ساختمان‌ها متناسب با فرهنگ محلی	B7	۰/۸۸۴
معايير و پياده‌روها	جدول‌سازی مناسب و زیبا	C1	۰/۵۸۸
	چیدمان و طراحی مناسب و خلاقانه سنگفرش پیاده‌روها	C2	۰/۶۹۱
	وجود کف‌سازی مناسب معابر برای معلولان جسمی و حرکتی	C3	۰/۴۹۳
	عدم پارک موتورسیکلت‌ها در پیاده‌روها	C4	۰/۶۲۸
	فرم و شکل مناسب مبلمان شهری	C5	۰/۵۹۸
	روشنایی معابر	C6	۰/۷۷۷
	نفوذپذیری و سهولت حرکت و دسترسی	C7	۰/۶۷۴
	جانمایی مناسب بیلبردها در فضای پیاده‌روها	C8	۰/۶۱۱

مهم‌ترین عوامل انتخاب شده‌اند. در شاخص مربوط به معابر و پیاده‌روها می‌توان به روشنایی معابر (با ضریب ۰/۷۷۷)، چیدمان و طراحی مناسب و خلاقانه سنگفرش پیاده‌روها (با ضریب ۰/۶۹۱)، نفوذپذیری و سهولت حرکت و دسترسی (با ضریب ۰/۶۷۴) به عنوان مؤثرترین عوامل اشاره نمود.

با توجه به اینکه بارهای عاملی اهمیت زیادی به منظور درک مناسب ارتباط بین متغیرهای پنهان و معرف تحقیق، دارند. لذا نتایج تحلیل عاملی به همراه شاخص جزئی p برای قابل قبول بودن آزمون بار عاملی مربوط به هر شاخص به صورت جداگانه بررسی گردیده است. نتایج این بررسی به صورت بارهای عاملی شاخص‌ها، مقدار نسبت بحرانی و مقدار p در جدول ۵ آورده شده است.

با توجه به نتایج جدول ۴، مهم‌ترین عواملی که تأثیر زیادی بر سرزندگی فضاها شهری ایلام دارند، استخراج شده است. به طوریکه در شاخص مبلمان شهری می‌توان به زیبایی در فرم و الگوی طراحی مبلمان (با ضریب ۰/۹۷۰)، جانمایی مناسب و زیبایی عناصر (شکل و فرم زیبای المان‌های شهری) (با ضریب ۰/۸۲۹)، استفاده از گرافیک و هنرهای جدید در طراحی (با ضریب ۰/۷۲۷) و تلفیق عملکردهای همگون از جمله تلفیق نیمکت و گلدان‌ها (با ضریب ۰/۷۰۲)، اشاره نمود. در شاخص‌های مربوط به بدنه مسکونی و تجاری عوامل نماسازی ساختمان‌ها متناسب با فرهنگ محلی (با ضریب ۰/۸۸۴)، خط آسمان پیوسته و ارتفاع هماهنگ بناها (با ضریب ۰/۷۳۳)، وجود هماهنگی در ابعاد تابلوهای تجاری (با ضریب ۰/۷۰۸) و وجود پنجره‌هایی با ابعاد متناسب و هماهنگ میان ساختمان‌ها (با ضریب ۰/۶۸۲)، به عنوان

جدول ۵- نتایج آماری شاخص‌های مورد مطالعه

نتیجه	بارعاملی	P	نسبت بحرانی (CR)	خطای معیار	برآورد استاندارد	جهت	زیباسازی شهری
تایید	۰/۷۱۱	۰/۰۵۳	۲/۷	۰/۱۷	۰/۲۷	مستقیم	مبلمان شهری
تایید	۰/۶۳۷	۰/۰۳۲	۱/۸۵	۰/۰۸	۰/۱۶	مستقیم	بدنه مسکونی و تجاری
تایید	۰/۵۵۶	۰/۰۱۹	۱/۶۳	۰/۰۶	۰/۹	مستقیم	معابر و پیاده‌روها

که چه درصدی از واریانس یک متغیر درون‌زا (متغیر وابسته) توسط متغیرهای برون‌زا (متغیرهای مستقل) در مدل، تبیین می‌شود. به طور کلی، هر چه مقدار R^2 برای یک متغیر درون‌زا بالاتر باشد، قدرت تبیین‌کنندگی و پیش‌بینی‌کنندگی مدل برای آن متغیر بیشتر خواهد بود. مقادیر ضریب تعیین (R^2) بین ۰ تا ۱ متغیر هستند.

ارتباط‌سنجی متغیرهای مستقل (شاخص‌های مبلمان شهری، بدنه مسکونی و تجاری، معابر و پیاده‌رو) و متغیر وابسته (سرزندگی فضاهای شهری ایلام) در بخش برازش مدل ساختاری نشان داده است که ضریب تعیین (R^2) برای متغیر وابسته ۰/۸۱۰ محاسبه شده است. به عبارت دیگر، شاخص‌های (شاخص‌های مبلمان شهری، بدنه مسکونی و تجاری، معابر و پیاده‌رو) توانسته‌اند ۸۱ درصد از واریانس متغیر وابسته (سرزندگی فضاهای شهری ایلام) را تدوین کنند (جدول ۶ و شکل ۳).

یافته‌های جدول ۵، حاکی از آن است که با توجه به میزان نسبت بحرانی هریک از عوامل کیفیت محیطی تأثیرگذار بر سرزندگی فضاهای شهری که بالای ۱/۵ است و مقدار آماره p به صورت جداگانه برای شاخص‌های زیباسازی مبلمان شهری، ساختار و بدنه مسکونی-تجاری و معابر و پیاده‌روها به ترتیب (۰/۰۵، ۰/۰۳ و ۰/۰۱) بوده و شاخص‌های مورد بررسی در سرزندگی شهری مؤثر بوده‌اند.

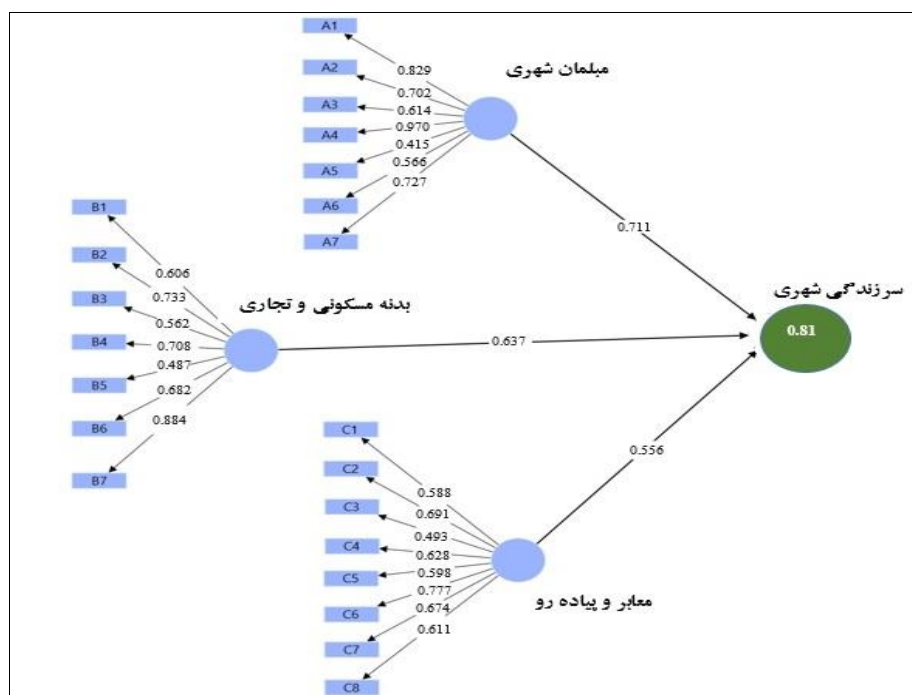
ارتباط متغیرهای پنهان با یکدیگر در بخش ساختاری بررسی می‌شود. معمولاً از چندین معیار از جمله ضریب تعیین (R^2) و ضرایب معناداری T (t value)، برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش استفاده می‌شود. ضریب تعیین در مدل‌سازی معادلات ساختاری به روش PLS-SEM، معیاری برای ارزیابی قدرت پیش‌بینی مدل ساختاری است. این معیار نشان می‌دهد

جدول ۶- ضریب مسیر و آماره T

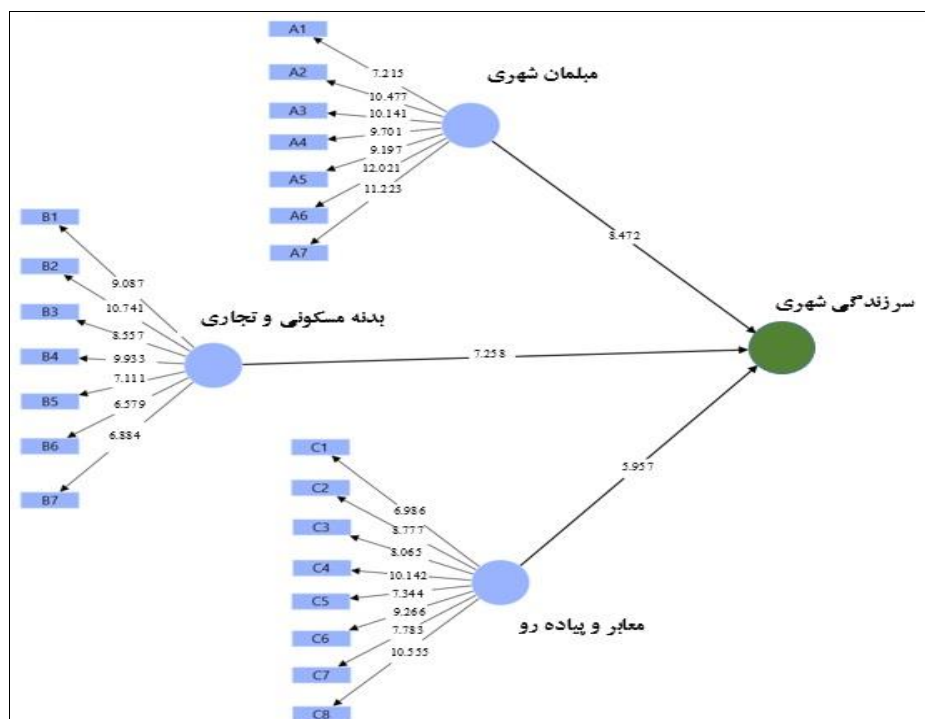
ضریب تعیین R^2	t value	خطای استاندارد	ضریب مسیر	مسیر
۰/۸۱۰	۸/۷۴۲	۰/۰۷۳	۰/۷۱۱	شاخص‌های مبلمان شهری -> سرزندگی شهری
	۷/۲۵۸	۰/۰۶۲	۰/۶۳۷	شاخص‌های بدنه مسکونی و تجاری -> سرزندگی شهری
	۵/۹۵۷	۰/۰۵۷	۰/۵۵۶	شاخص‌های معابر و پیاده‌رو -> سرزندگی شهری

این ارتباط معنی‌دار بوده است. ارتباط بین شاخص‌های بدنه مسکونی و تجاری با سرزندگی فضاهای شهری به میزان ۰/۶۳۷ و مقدار T به میزان ۷/۲۵۸ است. همچنین ضریب مسیر و مقدار T شاخص‌های معابر و پیاده‌رو به ترتیب برابر با ۰/۵۵۶ و ۵/۹۵۷ بوده است. نتایج کلی جدول ۶ و شکل ۳ و ۴ گویای این است که ضریب T بدست آمده برای تمامی روابط مورد نظر بزرگتر از ۱/۹۶ بوده و این امر نشان‌دهنده معنی‌داری تمامی روابط و تأثیر شاخص‌های مورد بررسی بر سرزندگی فضاهای شهری بوده است.

مقادیر t-value در PLS-SEM معیاری آماری برای ارزیابی معناداری ضرایب مدل هستند. در صورتی که مقادیر t-value بیشتر از ۱/۹۶ باشد، صحت رابطه بین سازه‌ها را بازگو می‌کند و در نتیجه فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شوند. شکل ۴ و جدول ۶ نشان‌دهنده آزمون مدل تحقیق در حالت نمایش ضرایب مسیر استاندارد تأثیر متغیرها و نمایش مقدار آماره T است. نتایج گویای این است که ارتباط بین شاخص‌های مبلمان شهری با سرزندگی فضاهای شهری به میزان ۰/۷۱۱ بوده که با توجه به مقدار T برابر با

شکل ۳- ضرایب مسیر و بارهای عاملی شاخص‌های مؤثر در سرزندگی فضاهای شهری

شکل ۴- مقادیر T-Value برای ارزیابی بخش ساختاری شاخص‌های مؤثر در سرزندگی فضاهای شهری

بحث و نتیجه گیری

ایجاد فضایی زیست‌پذیر گردد. امروزه با توجه به ساختار جدید شهرها و توجه کمتر به انسان در طراحی شهری؛ انبوهی از فضاهای، سرد و بی‌روح در شهرها شکل گرفته که کمترین معنا، مفهوم و زیبایی عملکردی را القاء می‌کنند و در نتیجه باعث بروز نابسامانی‌های لجام گسیخته، بی‌هویتی و خلق فضاهای بی‌کیفیت در شهرها

سرزندگی شهری استفاده از قابلیت مکان برای تأمین تنوعی از فضاها و فعالیت‌ها در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با هدف تنوع تعاملات اجتماعی است به‌گونه‌ای که امنیت، برابری، آسایش و آرامش را برای همه فراهم نموده و در نهایت منجر به

با توجه به یافته‌های پژوهش میانگین شاخص‌های مبلمان شهری، بدنه مسکونی و تجاری، معابر و پیاده‌رو پایین‌تر از حد متوسط ۳ است، که نشان می‌دهد کیفیت فضای شهری از نظر سرزندگی مطلوب نیست. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های مولوی و همکاران (۲۰۲۱)، فصیحی و همکاران (۲۰۱۹)، مهتا و بوسون (۲۰۲۱)، لیو و لانگ (۲۰۱۹) که در زمان‌های متفاوت به بررسی عوامل مؤثر بر سرزندگی شهری پرداخته‌اند، در بعضی موارد و در کلیت آن همسو است.

با توجه به نتایج، جهت افزایش کیفیت و سرزندگی فضاهای شهری پیشنهادهای ارائه می‌شود:

- بهبود تراکم عملکردی و تنوع محیط شهری جهت بهبود سرزندگی.
- افزایش سرانه فضای سبز شهری در مناطق با تراکم بالای ساختمانی.
- توجه به مبلمان شهری از جمله ایجاد اغذیه‌فروشی‌های خیابانی و طراحی و ساماندهی آن‌ها با طراحی‌های مناسب و جذاب.
- طراحی مسیرهای پیاده‌محور به منظور افزایش تعامل بیشتر ساکنان و ارتقاء سرزندگی و نشاط در فضای شهری.
- انتخاب مصالح مناسب برای معابر.
- افزایش خوانایی مسیرها و طراحی مسیرها با عرض مناسب.

سپاسگزاری

پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده اول تحت همین عنوان به راهنمایی نگارنده دوم است. همچنین نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از نظرات اصلاحی داوران پایان‌نامه و مقاله حاضر سپاسگزاری نمایند.

منابع

امیدوار، فرهاد؛ شیعه، اسماعیل؛ دهقان توران‌پشتی، عاطفه (۱۴۰۲). تبیین ارتباط بین مؤلفه‌های سازنده کیفیت فضای شهری و سرزندگی با کاربست الگوی مدل‌سازی معادلات ساختاری (نمونه مطالعاتی: خیابان معالی‌آباد شیراز)، هویت شهر، ۱۷ (۵۶)، ۵-۲۰.

شده است. لذا رفاه عمومی بصری، کاهش ناهمگونی بصری و ساماندهی گرافیک شهری و مصون ماندن افراد اجتماع از مضرات روانی ناشی از اغتشاشات بصری در محیط زندگی، یکی از مهم‌ترین عوامل سازنده کیفیت مطلوب فضای شهری است.

برای این منظور در پژوهش حاضر با هدف تحلیل نقش کیفیت فضاهای شهری ایلام در ارتقاء سرزندگی از ۲۴ گویه در قالب ۳ شاخص شامل (مبلمان شهری، بدنه مسکونی و تجاری، معابر و پیاده‌روها) استفاده شده است. نتایج همبستگی پیرسون بین سرزندگی فضاهای شهری (متغیر وابسته) و شاخص‌های مبلمان شهری، معابر و پیاده‌روها و بدنه مسکونی و تجاری (متغیرهای مستقل)، نشان دهنده همبستگی مثبت بین متغیرهای وابسته و مستقل است. نتایج حاصل از مدل PLS-SEM گویای این است که عوامل مربوط به شاخص‌های مبلمان شهری، بدنه مسکونی-تجاری و همچنین عوامل مرتبط با شاخص معابر و پیاده‌رو به ترتیب بیشترین تاثیر را ارتقاء سرزندگی فضای شهری ایلام داشته‌اند. همچنین نتایج ضریب بارعاملی نشان داده است در شاخص مبلمان شهری: زیبایی در فرم و الگوی طراحی مبلمان (با ضریب ۰/۹۷۰)، جانمایی مناسب و زیبایی عناصر (با ضریب ۰/۸۲۹)، استفاده از گرافیک و هنرهای جدید در طراحی (با ضریب ۰/۷۲۷) و تلفیق عملکردهای همگون از جمله تلفیق نیمکت و گلدان‌ها (با ضریب ۰/۷۰۲)، در شاخص‌های مربوط به بدنه مسکونی و تجاری: نماسازی ساختمان‌ها متناسب با فرهنگ محلی (با ضریب ۰/۸۸۴)، خط آسمان پیوسته و ارتفاع هماهنگ بناها (با ضریب ۰/۷۳۳)، وجود هماهنگی در ابعاد تابلوهای تجاری (با ضریب ۰/۷۰۸) و وجود پنجره‌هایی با ابعاد متناسب و هماهنگ میان ساختمان‌ها (با ضریب ۰/۶۸۲)، و در شاخص مربوط به معابر و پیاده‌روها، عوامل روشنایی معابر (با ضریب ۰/۷۷۷)، چیدمان و طراحی مناسب و خلاقانه سنگفرش پیاده‌روها (با ضریب ۰/۶۹۱)، نفوذپذیری و سهولت حرکت و دسترسی (با ضریب ۰/۶۷۴) به عنوان مؤثرترین عوامل در سرزندگی فضاهای شهری ایلام انتخاب شده‌اند.

نمونه موردی: باغ‌شهر تاریخی مراغه، مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۹ (۱۷)، ۲۴۹-۲۶۳.

<https://www.armanshahjournal.com/article/44630.html>

فصیحی، حبیب‌الله، پریزادی، طاهر، کرمی، تاج‌الدین (۱۳۹۸). بررسی نقش پیاده راه‌ها در سرزندگی فضاهای عمومی مطالعه موردی: پیاده راه حرم شهرری، شهر پایدار، ۲ (۴)، ۱-۱۵.

<https://doi.org/10.22034/jsc.2020.189423.1040>

قره‌بگلو، مینو؛ نژاد ابراهیمی، احد؛ جاویدمهر، ملیحه (۱۳۹۵). شناسایی معیارهای طراحی منظر شهری با رویکرد پاسخ-دهی محیطی نمونه موردی: سرای محله جمالزاده، هفت شهر، ۵ (۵۶)، ۱۰۳-۱۱۷.

<https://www.magiran.com/p1780578>

کریمی‌یزدی، اعظم؛ براتی، ناصر؛ زارعی، مجید (۱۳۹۵). ارزیابی تطبیقی ادراک فضای شهری از نظرگاه مخاطبین و متخصصین عرصه شهری، باغ نظر، ۱۳ (۴۵)، ۱۳-۲۶.

https://www.bagh-sj.com/article_43431.html

لینچ، کوین (۱۳۹۵). سیمای شهر، منوچهر مزینی، چاپ دوازدهم، انتشارات دانشگاه تهران.

مطالعات بازنگری طرح جامع ایلام (۱۳۹۲). اداره کل مسکن و شهرسازی استان ایلام.

موسوی، سیدمحمدرضا؛ کلانتری، میترا (۱۴۰۳). میزان رضایت‌مندی شهروندان از سرزندگی در پارک‌های شهری (نمونه موردی شهرستان الیگودرز)، مجله جغرافیا و روابط انسانی، ۶ (۴)، ۵۴۴-۵۵۸.

<https://doi.org/10.22034/gahr.2024.432599.2014>

مولوی، مهرناز، حمیدی، آرمان، فریدی، عالیه، آریاپسند، زهرا (۱۴۰۰). بررسی نقش پیاده راه‌های شهری در ارتقای شاخص‌های سرزندگی شهری و تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: پیاده راه مرکز رشت)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۹ (۳)، ۸۸۱-۹۰۸.

<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2021.319408.1465>

نقوی، سبجان؛ سلاجقه، سنجر (۱۴۰۳). تأثیر رهبری شهردار بر زیباسازی شهری و سرزندگی شهری و جنبه‌های موثر بر ظرفیت آن (مطالعه موردی: شهرباخت)، مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۷ (۷۶)، ۶۳-۷۴.

<https://doi.org/10.71793/hoviatshahr.2022.4.795213>

امیدوار، فرهاد؛ شیعه، اسماعیل؛ دهقان توران‌پشتی، عاطفه (۱۴۰۲). مطالعه سرزندگی شهری براساس نظریه جیکوبز و تطبیق آن با حوزه ۶ شهرداری شیراز، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، (۵۵)، ۱-۱۴.

<https://doi.org/10.30495/jupm.2022.29897.4119>

حبیب‌پور، کرم؛ صفری، رضا (۱۴۰۲). راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی، چاپ اول، انتشارات مبتکران.

رئیس‌قنوتی، سپیده؛ موغلی، مرضیه؛ عقیقی، محمدابراهیم (۱۴۰۲). بررسی نقش مبلمان شهری در ارتقاء کیفیت محیط شهری (نمونه موردی: شهر بندرعباس)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۳ (۷۱)، ۱۶۷-۱۸۲.

<https://doi.org/10.61186/jgs.23.71.167>

سلیمانی لامیانی، محمد؛ لطفی، صدیقه؛ نیک‌پور، عامر؛ عباسی، حامد (۱۴۰۲). تحلیل فضایی سرزندگی شهری در سطح محله‌های شهر تهران، کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۱۱ (۲)، ۱۸۳-۱۹۶.

<https://doi.org/10.22034/grd.2024.21104.1604>

شاهرخی‌فر، زینب؛ طهماسبی‌مقدم، حسین؛ شمعی، علی (۱۴۰۱). تحلیل نقش زیباسازی شهری در ارتقاء سرزندگی فضاهای شهری، منطقه ۷ شهرداری تهران، مجله پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، ۱۰ (۳)، ۱۰۳-۸۱.

<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2022.325129.1533>

شاهپوندی، احمد؛ قلعه‌نویی، محمود؛ علی‌پور اصفهانی، مریم (۱۳۹۴). بررسی ویژگی‌های کالبدی و اثرگذاری آن بر سرزندگی و زیست‌پذیری محله‌های قدیم شهری. مجله مرمت و معماری ایران، ۵ (۹)، ۱۳-۲۶.

<https://mmi.aui.ac.ir/article-1-102-fa.html>

شیخی، حجت (۱۳۹۷). تحلیل توانهای محیطی برای توسعه شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۵۰ (۱)، ۱۲۷-۱۴۴.

<https://doi.org/10.22059/jhgr.2016.59312>

طیبیان، منوچهر؛ موسوی، میرجلال (۱۳۹۵). بررسی نقش زیباسازی و ارتقاء کیفیت محیط بر سرزندگی شهری،

References

- Gómez-Varo, I., Delclòs-Alió, X., & Miralles-Guasch, C. (2022). Jane Jacobs reloaded: A contemporary operationalization of urban vitality in a district in Barcelona, *Cities*, 123, 103565. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103565>
- Jiang, Y., Zhang, Y., & Huang, Zh. (2023). A review of urban vitality research in the Chinese world, *Journal of Transactions in Urban Data, Science, and Technology*, 2(3). <https://doi.org/10.1177/27541231231154705>
- Kim, Y. L. (2025). Urban Vitality Measurement through Big Data and Internet of Things Technologies, *international journal of Geo-Information*, 14(14), 1-19. <https://doi.org/10.3390/ijgi14010014>
- Liu, H., Gou, P., Xiong, J. (2022). Vital triangle: A new concept to evaluate urban vitality, *Journal of Computers, Environment and Urban Systems*, 98 (5). <https://doi.org/10.1016/j.compenvurbsys.2022.101886>
- Liu, Z., & Long, A. (2019). Urban Vitality Area Identification and Pattern Analysis from the Perspective of Time and Space Fusion. *Sustainability*, 11(15), 4032. <https://doi.org/10.3390/su11154032>
- Lu, Sh.; Shi, Ch. & Yang, X. (2019). Impacts of Built Environment on Urban Vitality: Regression Analyses of Beijing and Chengdu, China. *International journal of environmental Research and Public Health*, 16 (23), 1-16. <https://doi.org/10.3390/ijerph16234592>
- Mehta, V., & Bosson, J. K. (2021). Revisiting lively streets: Social interactions in public space. *Journal of Planning Education and Research*, 41(2), 160-172. <https://doi.org/10.1177/0739456X18781453>
- Pan, J., Zhu, X., Zhang, X. (2022). Urban Vitality Measurement and Influence Mechanism Detection in China, *international journal of Environmental Research Public Health*, 20(1) 1- 12. <https://doi.org/10.3390/ijerph20010046>
- Paul, A., & Sen, J. (2018). Livability assessment within a metropolis based on the impact of integrated urban geographic factors (IUGFs) on clustering urban centers of Kolkata. *Cities*, 74, 142-150. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.11.015>
- Shi, Y., Zheng, J., & Pei, X. (2023). Measurement Method and Influencing Mechanism of Urban Sub district Vitality in Shanghai Based on Multisource Data. *Remote Sensing*, 15 (4), 932. <https://doi.org/10.3390/rs15040932>
- Xia, C., Zhang, A., & Yeh, A. G. (2022). The varying relationships between multidimensional urban form and urban vitality in Chinese megacities: Insights from a comparative analysis, *Annals of the American Association of Geographers*, 112(1), 141-166. <https://doi.org/10.1080/24694452.2021.1919502>
- Yue, H., & Zhu, X. (2019). Exploring the relationship between urban vitality and street centrality based on social network review data in Wuhan, China. *Sustainability*, 11(16), 4356. <https://doi.org/10.3390/su11164356>
- Zhang, A., Li, W., Wu, J., Lin, J., Chu, J., & Xia, C. (2021). How can the urban landscape affect urban vitality at the street block level? A case study of 15 metropolises in China. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 48(5), 1245-1262. <https://doi.org/10.1177/2399808320924425>